

TA'LIM TIZIMINI BOSHQARISHDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINING AXBOROT-TA'LIM TIZIMINI BAHOLASH

Mahmudov G'iyosjon Baqoyevich

Orcid: 0000-0002-0915-9929

texnika fanlari bo'yicha PhD, dotsent

Telefon raqami: +998 (94) 227-27-37

Email: mahmudov.giyos@mail.ru

To'ychiyev Javlonbek Azimjon o'g'li

Telefon raqam: +998 (90)-524-68-66

Email: j.a.tuychiyev@gmail.com

Abduqodirov Axlidin Ravshanbek o'g'li

Telefon raqam-2: +998 (93)-974-77-27

ahliddinabduqodirov8@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisda oliy ta'lim muassasalarida axborot-ta'lim tizimlarining ta'lim tizimini boshqarishdagi o'rni, ahamiyati va samaradorligini baholash masalalari yoritiladi. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini raqamlashtirish, boshqaruv qarorlarini qabul qilishda axborot-ta'lim tizimlaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotda mavjud tizimlarning funksional imkoniyatlari, ularning boshqaruv samaradorligiga ta'siri hamda baholash mezonlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, ta'lim tizimini boshqarish, axborot-ta'lim tizimi, raqamli ta'lim, baholash mezonlari.

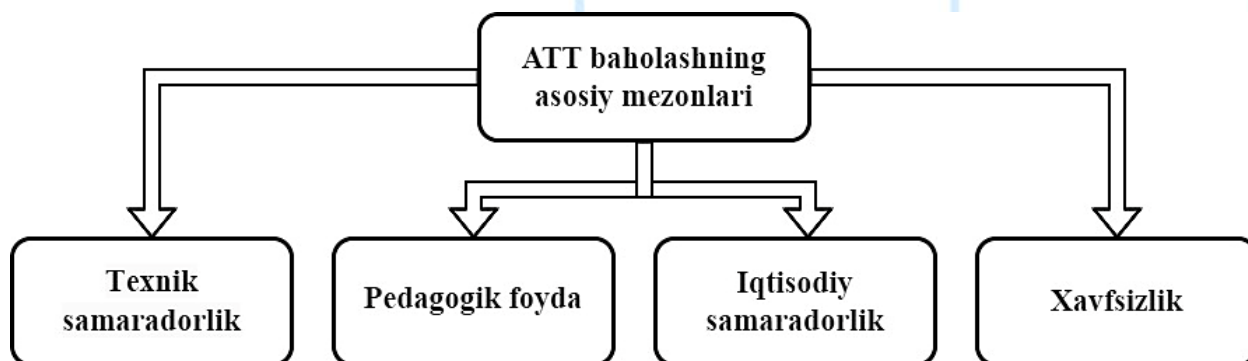
Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uning sifatini oshirish va boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasa (OTM) larida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi ta'lim jarayonini tashkil etish va boshqarishda yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda [1]. Axborot-ta'lim tizim (ATT) lari nafaqat o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlash, balki rejalashtirish,

monitoring, tahlil va nazorat kabi boshqaruv funksiyalarini amalga oshirishda ham muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli, OTM larda joriy etilgan axborot-ta'lim tizimlarining samaradorligini baholash dolzarb masala hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi oliy ta'lim muassasalarida axborot-ta'lim tizimlarining ta'lim tizimini boshqarishdagi ahamiyatini tahlil qilish hamda ularni baholashning asosiy mezonlarini yoritishdan iborat [2].

Metodologiya. OTM larda ta'lim tizimini boshqarish murakkab va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, u ta'lim sifatini ta'minlash, resurslardan oqilona foydalanish va strategik qarorlar qabul qilishni o'z ichiga oladi. ATT lari ushbu jarayonlarni avtomatlashtirish va optimallashtirish imkonini beradi. Elektron jurnal va reyting tizimlari orqali talabalar o'zlashtirishi doimiy monitoring qilinadi, bu esa rahbariyatga tezkor va aniq ma'lumotlar asosida qaror qabul qilish imkonini yaratadi. Shuningdek, masofaviy ta'lim platformalari ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlab, boshqaruv jarayonlarini soddalashtiradi. Ushbu tadqiqot ishida sifatli va miqdoriy usullar qo'llanildi [3-4].

Miqdoriy usul uchun so'rovnoma o'tkazildi – 200 talaba va 50 o'qituvchi ishtirok etdi, ular Samarqand davlat universitetida (SamDU) ATT dan foydalanish haqida so'raldi. So'rovnoma Likert shkalasi bo'yicha tuzilgan va 1 dan 5 gacha baho bilan baholangan.

Adabiyotlarda ATT baholashning asosiy mezonlari quyidagi 1-rasmda keltirildi.



1-rasm. ATT baholashning asosiy mezonlari

Rossiya olimi V. Petrovning maqolasida ATT ni baholash uchun matematik modellar taklif qilingan, bu yerda samaradorlik formulasi quyidagicha ifodalanadi:

$$S = \frac{(U + P)}{T}$$

Bu yerda, U – foydalanuvchilar soni, P – pedagogik natija, T – texnik xarajat.

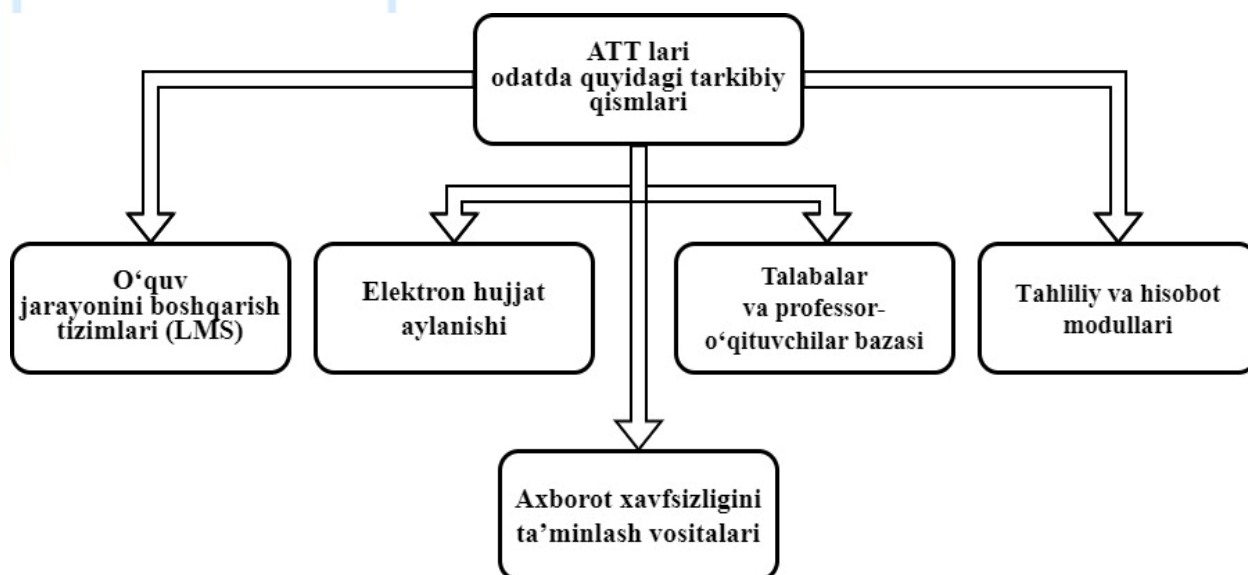
So‘rovnoma natijalari shuni ko‘rsatdiki, talabalar ATT ning samaradorligini o‘rtacha 3,8 ball bilan baholagan, o‘qituvchilar esa 3,5 ball bilan baholagan. Eng yuqori baho – aloqa osonligi (4,2 ball), eng past baho esa – texnik nosozliklar (2,9 ball) ekanligini ko‘rsatmoqda.

OTM larida ta‘lim jarayonini boshqarishda ATT larining o‘rni kundan-kunga ortib bormoqda. Hozirgi kunda raqamli texnologiyalar tez rivojlanayotgan sharoitda OTM larida o‘quv jarayonini raqamlashtirish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ATT laridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqot ishida OTM larda joriy qilingan ATT larining boshqaruv jarayonidagi samaradorligini baholash masalalari ko‘rib chiqildi. Tadqiqotda mavjud tizimlarning imkoniyatlari, ularning boshqaruv samaradorligiga ta’siri va ularni baholash mezonlari tahlil qilindi [5].

ATT lari nafaqat o‘quv jarayonini qo‘llab-quvvatlash, balki rejalashtirish, kuzatish, tahlil qilish va nazorat qilish kabi boshqaruv vazifalarini amalga oshirishda ham muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Shu sababli, OTM larida qo‘llanilayotgan ATT larining samaradorligini baholash dolzarb masala sanaladi. OTM larida ta‘lim tizimini boshqarish murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, u ta‘lim sifatini ta‘minlash, resurslardan oqilona foydalanish va strategik qarorlar qabul qilishni o‘z ichiga oladi. ATT lari bu jarayonlarni avtomatlashtirish va optimallashtirish imkonini beradi. Masalan, elektron jurnal va reyting tizimlari orqali talabalar bilim darajasi doimiy kuzatiladi, bu rahbarlikga tezkor va aniq ma’lumotlar asosida qaror qabul qilish imkonini yaratadi. Bundan tashqari, masofaviy ta‘lim platformalari ta‘lim jarayonining uzluksizligini ta‘minlab, boshqaruv jarayonlarini soddalashtiradi [6].

ATT larini baholash orqali ularning ta'lim tizimini boshqarishdagi haqiqiy samarasi aniqlandi. Baholash jarayoni mavjud muammolarni aniqlash, tizimni yaxshilash va yangi texnologiyalarni joriy etish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

ATT lari odatda quyidagi tarkibiy qismlari quyidagi 2-rasmda berilgan.



2-rasm. ATT larining tarkibiy qismlari

Ushbu komponentlarning o'zaro bog'langanligi tizimning samaradorligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. ATT larini baholash orqali ularning ta'lim tizimini boshqarishdagi real samarasi aniqlanadi. Baholash jarayoni mavjud muammolarni aniqlash, tizimni takomillashtirish va yangi texnologiyalarni joriy etish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Baholash quyidagi savollarga javob berishi lozim:

	Tizim boshqaruv qarorlarini qabul qilishni qanchalik yengillashtirmoqda;
	Foydalanuvchilar (talaba va o'qituvchilar) uchun qulaylik darajasi;
	Axborotlarning ishonchliligi va tezkorligi;

Texnik va tashkiliy barqarorlik.

OTM larida ATT larini baholashda quyidagi asosiy mezonlardan foydalanish mumkin:

1. Funksional mezon – tizimning ta’lim va boshqaruv jarayonlarini qamrab olish darajasi.
2. Texnik mezon – tizimning ishlash tezligi, barqarorligi va xavfsizligi.
3. Pedagogik mezon – ta’lim sifati va o‘quv jarayoniga ta’siri.
4. Iqtisodiy mezon – joriy etish va ekspluatatsiya xarajatlarining samaradorligi.
5. Foydalanuvchi mezoni – foydalanuvchilarning qoniqish darajasi.

Mazkur mezonlar asosida tizimning umumiy samaradorligi aniqlanadi. Hozirgi kunda OTMlarda axborot-ta’lim tizimlarini rivojlantirish quyidagi yo‘nalishlarda olib borilmoqda:

1. Sun’iy intellekt asosida tahlil va prognozlash;
2. Mobil platformalarni joriy etish;
3. Yagona milliy ta’lim platformalari bilan integratsiya;
4. Ma’lumotlar xavfsizligini kuchaytirish.

Bu yo‘nalishlar ta’lim tizimini boshqarish samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, OTM larda ATT lari ta’lim tizimini boshqarishda muhim strategik ahamiyatga ega. Ular boshqaruv jarayonlarini soddalashtiradi, ta’lim sifatini oshiradi va resurslardan samarali foydalanishni ta’minlaydi. ATT larini muntazam ravishda baholab borish, aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish OTM larining raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. Shu sababli, ushbu sohada olib borilayotgan tadqiqotlar va amaliy ishlar dolzarb hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5847-son Farmoni. “Oliy ta’lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi”.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. UNESCO. Digital Transformation in Higher Education.
4. OECD. Education and Digital Tec
5. S. Oliy ta’limda axborot tizimlarini joriy etish masalalari // Pedagogik ta’lim.
6. Higher Education Management using Information Systems // International Journal of Educational Management.